

***Ćwiczenie “Formatowanie tekstu
wielostronicowego”***

Imię i Nazwisko

Spis Treści

SPIS TREŚCI	2
1. WPROWADZENIE	3
2. PODSTAWOWE POJĘCIA NIEZAWODNOŚCI	4
3. MIARY NIEZAWODNOŚCI	5
3.1. Wskaźniki charakteryzujące niezawodność nieodnawialnych obiektów	5
3.2. Wskaźniki charakteryzujące niezawodność odnawialnych obiektów	6
4. STRUKTURY NIEZAWODNOŚCIOWE OBIEKTÓW	7
4.1. Niezawodność obiektów szeregowych	7
4.2. Niezawodność obiektów równoległych	7
4.3. Niezawodność obiektów szeregowo-równoległych	8
4.4. Niezawodność obiektów równoległo-szeregowych	9
4.5. Zwiększanie niezawodności obiektów za pomocą rezerwowania	9
5. BADANIE NIEZAWODNOŚCI OBIEKTÓW TECHNICZNYCH	10
5.1. Etapy prac w badaniu niezawodności obiektów technicznych	10
5.2. Metody badań niezawodności obiektów	10

1. Wprowadzenie

Problemy bezpieczeństwa są ściśle związane z niezawodnością systemów i dlatego stanowiły i stanowią jeszcze składową teorii niezawodności. Problemy te rozwiązywane były na ogół za pomocą metod teorii niezawodności. Niezależnie bowiem od przyczyny, zawodność części technicznej systemu i błędność działania operatora stanowi potencjalne zagrożenie bezpieczeństwa.

Przedmiotem badań i analiz niezawodności jest każde uszkodzenie, każdy błąd i zawodność operatora, natomiast przedmiotem zainteresowania problematyki bezpieczeństwa są takie uszkodzenia i takie błędy, które stwarzają sytuację szczególną, wymagającą dodatkowego wysiłku ludzi, w celu uniknięcia wypadku.

Z przedmiotu zainteresowań teorii niezawodności i teorii bezpieczeństwa widoczne jest ich pokrewieństwo, z tym, że teoria niezawodności kładzie akcent na zagadnienia uszkodzeń urządzeń technicznych i błędów operatora, natomiast teoria bezpieczeństwa na skutki uszkodzeń i błędów.

2. Podstawowe pojęcia niezawodności

Niezawodność obiektu - własność charakteryzująca zdolność urządzenia do poprawnego wykonywania założonych funkcji w określonym czasie i określonych warunkach eksploatacyjnych (użytkowania lub naprawy).

Pojęcie niezawodności jako zdolności obiektu do spełnienia wymagań najlepiej jest rozpatrywać w kontekście pojęcia: element (obiekt prosty) i system (obiekt złożony).

Zdatność - stan obiektu, w którym ma on zdolność wykonywania wyznaczonych mu funkcji (element w systemie) zgodnie z parametrami wyznaczonymi w dokumentacji technicznej.

Przez dokumentację techniczną będziemy rozumieli normy, warunki techniczne, dokumentację techniczno-ruchową i przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy stanowiące o bezpieczeństwie eksploatacji obiektu.

Uszkodzenie - zdarzenie polegające na utracie przez obiekt zdatności do pracy (w systemie).

Niesprawność jako zdarzenie - zdarzenie polegające na niekorzystnej zmianie wartości parametru obiektu osłabiającej jego zdolność do wypełniania zadanych funkcji zgodnie z wymaganiami (pracy systemu).

Niesprawność jako stan techniczny - stan obiektu, w którym nie spełnia on chociażby jednego z wymagań dokumentacji technicznej, lecz jest zdolny do wykonywania z ograniczeniem wyznaczonych mu funkcji.

Trwałość - właściwość obiektu polegająca na zachowaniu zdatności do stanu granicznego w ciągu określonego czasu bez wymuszonych przestojów.

Naprawialność - właściwość obiektu polegająca na przystosowaniu go do odnowy stanu zdatności poprzez usuwanie niesprawności oraz uszkodzeń drogą obsług technicznych i napraw bez wymiany na nowy.

3. Miary niezawodności

Podstawowe miary niezawodności można podzielić na dwie grupy:

- wskaźniki charakteryzujące niezawodność nieodnawialnych obiektów,
- wskaźniki charakteryzujące niezawodność odnawialnych obiektów.

3.1. Wskaźniki charakteryzujące niezawodność nieodnawialnych obiektów

Najczęściej stosowanymi wskaźnikami charakteryzującymi niezawodność nieodnawialnych obiektów są:

- prawdopodobieństwo poprawnej pracy $R(t)$,
- wartość oczekiwana czasu pracy do pierwszego uszkodzenia T_0 ,
- intensywność uszkodzeń $\lambda(t)$.

Funkcja niezawodności $R(t)$ jest prawdopodobieństwem tego, że obiekt będzie pracował bez uszkodzenia co najmniej w przedziale $(0, t)$.

$$R(t) = P\{T > t\} \quad (3.1)$$

gdzie:

t - czas, w ciągu którego określa się prawdopodobieństwo poprawnej pracy obiektu,

T - zmienna losowa oznaczająca czas pracy obiektu.

Funkcja zawodności (dystrybuanta) $F(t)$ jest prawdopodobieństwem powstania uszkodzenia do chwili t .

$$F(t) = P\{T \leq t\} \quad (3.2)$$

Zależność między $R(t)$ i $F(t)$ można wyrazić następującym wzorem:

$$R(t) = 1 - F(t) \quad (3.3)$$

Często wykorzystywanym wskaźnikiem niezawodności jest funkcja intensywności uszkodzeń, nazywana też funkcją ryzyka i zwykle oznaczana symbolem $\lambda(t)$. Wartość tę oblicza się z zależności:

$$\lambda(t) = \frac{f(t)}{R(t)} \quad (3.4)$$

gdzie:

$f(t)$ - funkcja gęstości poprawnej pracy obiektu.

3.2. Wskaźniki charakteryzujące niezawodność odnawialnych obiektów

Najczęściej stosowanymi wskaźnikami charakteryzującymi niezawodność odnawialnych obiektów są:

- wartość oczekiwana czasu pracy między uszkodzeniami T_1 ,
- wartość oczekiwana czasu odnowy (naprawy) T_2 ,
- intensywność uszkodzeń λ ,
- intensywność napraw μ ,
- współczynnik gotowości K_g .

Wartość oczekiwaną T_1 czasu pracy między uszkodzeniami określa się z zależności:

$$T_1 = \int_0^{\infty} [1 - F(t)] dt \quad (3.5)$$

gdzie:

$F(t)$ - funkcja rozkładu czasu pracy obiektu między uszkodzeniami.

Wartość oczekiwaną T_2 czasu odnowy (naprawy) oblicza się z zależności:

$$T_2 = \int_0^{\infty} [1 - G(t)] dt \quad (3.6)$$

gdzie:

$G(t)$ - funkcja rozkładu czasu odnowy obiektu.

Zależność określającą intensywność uszkodzeń można przedstawić następująco:

$$\lambda = \frac{1}{T_1} \quad (3.7)$$

Współczynnik gotowości K_g określa się zależnością:

$$K_g = \frac{T_1}{T_1 + T_2} \quad (3.8)$$

4. Struktury niezawodnościowe obiektów

Najprostszym do opisu formalnego, a zarazem najczęściej spotykanymi w praktyce obiektami są obiekty proste, tj. obiekty mające szeregową, równoległą, szeregowo-równoległą lub równoległo-szeregową strukturę niezawodności.

4.1. Niezawodność obiektów szeregowych

Obiektem o strukturze szerekowej (rys. 3) albo - krótko - obiektem szeregowym przyjęto nazywać każdy obiekt, który funkcjonuje poprawnie jedynie wówczas, gdy funkcjonują poprawnie wszystkie jego elementy składowe, natomiast uszkodza się z chwilą uszkodzenia się któregośkolwiek elementu.

Niezawodność R_S obiektu n -elementowego o strukturze szerekowej w przypadku, kiedy uszkodzenia jego elementów są uszkodzeniami wzajemnie niezależnymi, wyrażona jest wzorem:

$$R_S = \prod_{i=1}^n R_i = R_1 \cdot \dots \cdot R_i \cdot \dots \cdot R_n \quad (4.1)$$

przy czym $R_i (i=1, \dots, n)$ oznacza niezawodność i -tego elementu.

Często zamiast wyznaczać wartość R_S znacznie efektywniej jest wyznaczać wartość dystrybuanty F_S według wzoru

$$F_S = 1 - R_S = 1 - (1 - F)^n \quad (4.2)$$

przy czym F oznacza dystrybuantę elementu obiektu jednorodnego.

Obiekt o strukturze szerekowej można zdefiniować również w kategorii trwałości. Przyjmuje się wówczas, że obiektem o strukturze szerekowej jest każdy obiekt, którego trwałość T_S jest zdeterminowana trwałością najsłabszego (najmniej trwałego) elementu:

$$T_S = \min_i \{T_i\} = \min\{T_1, \dots, T_i, \dots, T_n\} \quad (4.3)$$

przy czym T_i oznacza trwałość i -tego elementu.

4.2. Niezawodność obiektów równoległych

Obiektem o strukturze równoległej (rys. 4) albo - krótko - obiektem równoległym przyjęto nazywać każdy obiekt, dla którego poprawnego funkcjonowania wystarczy

poprawne funkcjonowania chociażby jednego dowolnie wybranego elementu. Obiekty równoległe są obiektami strukturalnie dualnymi względem obiektów szeregowych.

Zgodnie z definicją obiektu równoległego, obiekt taki uznaje się za uszkodzony (niezdalny) jedynie wówczas, gdy ulegną uszkodzeniu wszystkie jego elementy składowe. Zatem dystrybuanta (zawodność) F_r n-elementowego obiektu równoległego w przypadku, kiedy uszkodzenia jego elementów składowych są uszkodzeniami wzajemnie niezależnymi, można wyrazić wzorem:

$$F_r = \prod_{i=1}^n F_i = F_1 \dots F_i \dots F_n \quad (4.4)$$

przy czym F_i ($i=1, \dots, n$) oznacza zawodność i-tego elementu.

Obiekt o strukturze równoległej można opisać również w kategoriach trwałości. Przyjmuje się wówczas, że jest to obiekt, którego trwałość T_r jest zdeterminowana trwałością najmocniejszego (najtrwalszego) elementu.

$$T_r = \max_i \{T_i\} = \max\{T_1, \dots, T_i, \dots, T_n\} \quad (4.5)$$

przy czym T_i oznacza trwałość i-tego elementu.

4.3. Niezawodność obiektów szeregowo-równoległych

Mając opisane obiekty szeregowo-równoległe można przystąpić do opisu i badania właściwości obiektów szeregowo-równoległych oraz równoległo-szeregowych. W tym celu potrzebne jest wprowadzenie pojęcia zespołu albo - inaczej - podsystemu rozumianego jako podzbiór pewnej liczby elementów o określonej strukturze niezawodnościowej.

Obiektem szeregowo-równoległym przyjęto nazywać każdy taki obiekt, który funkcjonuje poprawnie wówczas, gdy wszystkie jego n zespoły o równoległym połączeniu m elementów funkcjonują poprawnie (rys. 5).

Obiekt szeregowo-równoległy można również opisać w kategoriach trwałości. Przyjmuje się wówczas, że jest to taki obiekt, którego trwałość T_{sr} jest zdeterminowana trwałością T_j ($j=1, \dots, n$) najsłabszego zespołu (podsystemu).

$$T_{sr} = \min_j \{T_j\} = \min\{T_1, \dots, T_j, \dots, T_n\} \quad (4.6)$$

4.4. Niezawodność obiektów równoległo-szeregowych

Obiekty równoległo-szeregowo są obiektami strukturalnie dualnymi względem szeregowo-równoległych.

Obiektem równoległo-szeregowym przyjęto nazywać każdy taki obiekt, który funkcjonuje poprawnie wówczas, gdy przynajmniej jeden spośród n jego zespołów (podsystemów) funkcjonuje poprawnie (rys. 6).

Niezawodność R_{SR} obiektu równoległo-szeregowego mającego n zespołów o m szeregowo połączonych elementach można zapisać.

Obiekt równoległo-szeregowy można opisać również w kategoriach trwałości. Przyjmuje się wówczas, że jest to taki obiekt, którego trwałość Tr_s jest zdeterminowana trwałością najsłabszego elementu w najtrwalszym zespole.

4.5. Zwiększanie niezawodności obiektów za pomocą rezerwowania

Rezerwowanie jest jedną z podstawowych metod zwiększania niezawodności, umożliwiającą przynajmniej w zasadzie w sposób nieograniczony zwiększanie niezawodności obiektów.

Rezerwowanie polega na tym, że do elementów systemu dołącza się jeden lub kilka elementów rezerwowych, które w miarę występowania kolejnych uszkodzeń są włączane na miejsce elementu podstawowego i spełniają jego funkcje.

W zależności od tego, w jakim stanie znajdują się elementy rezerwowe do chwili włączenia ich do pracy, rezerwowanie dzieli się na kilka typów.

Rezerwa obciążona. Elementy rezerwowe znajdują się w takim samym stanie jak element podstawowy; ich niezawodność nie zależy od tego, w jakiej chwili zostały włączone do pracy na miejsce elementu podstawowego.

Rezerwa ulgowa (ciepła). Elementy rezerwowe oczekują, będąc w stanie obciążenia jałowego (ulgowego) w stosunku do obciążenia podczas pracy, do chwili włączenia ich na miejsce elementu podstawowego. W czasie oczekiwania w rezerwie mogą one ulec uszkodzeniom ale z prawdopodobieństwem mniejszym niż prawdopodobieństwo powstania uszkodzenia elementu podstawowego. Oczywiście rezerwa ulgowa jest najogólniejszym rodzajem rezerwowania, ponieważ pierwsze dwa są jego szczególnymi krańcowymi przypadkami.

5. Badanie niezawodności obiektów technicznych

Problematyka badania niezawodności obiektów technicznych jest bardzo obszerna i obejmuje zarówno badania teoretyczne jak i eksperymentalne. Badania teoretyczne polegają głównie na matematycznym modelowaniu zmian niezawodności obiektu w czasie, opisie procesów prowadzących do uszkodzeń, poszukiwaniu ilościowych związków, charakterystyk funkcjonowania i warunków eksploatacji z niezawodnością obiektu itp. Badania eksperymentalne obejmują natomiast obserwację przebiegu eksploatacji, gromadzenia informacji o uszkodzeniach, obróbkę danych statystycznych, wyznaczanie ocen ilościowych charakterystyk niezawodności obiektu, identyfikację przyczyn uszkodzeń itp.

5.1. Etapy prac w badaniu niezawodności obiektów technicznych

W badaniach niezawodności obiektów technicznych można wyróżnić następujące etapy:

- przygotowanie badań, które obejmuje przygotowanie metodyczne, techniczne, finansowe i organizacyjne, a także szkolenie personelu, wybór egzemplarzy obiektu do badań i przydzielenie ich do założonych zakresów i warunków eksploatacji,
- zbieranie danych statystycznych, które obejmują rejestrację odpowiednich charakterystyk zdarzeń, gromadzenie danych, weryfikację wiarygodności danych, znakowanie, zabezpieczenie, przechowywanie i gromadzenie uszkodzonych elementów maszyny,
- specjalne badania wytypowanych elementów maszyn tzw. "słabych ogniw",
- przekazanie wyników badań zainteresowanym odbiorcom,
- weryfikację metodyki prowadzenia badań.

5.2. Metody badań niezawodności obiektów

Wśród metod badania niezawodności obiektów można wyróżnić:

- badania prototypów,
- badania eksploatacyjne,
- badania przyspieszone i skrócone,
- symulacyjne badania niezawodności.